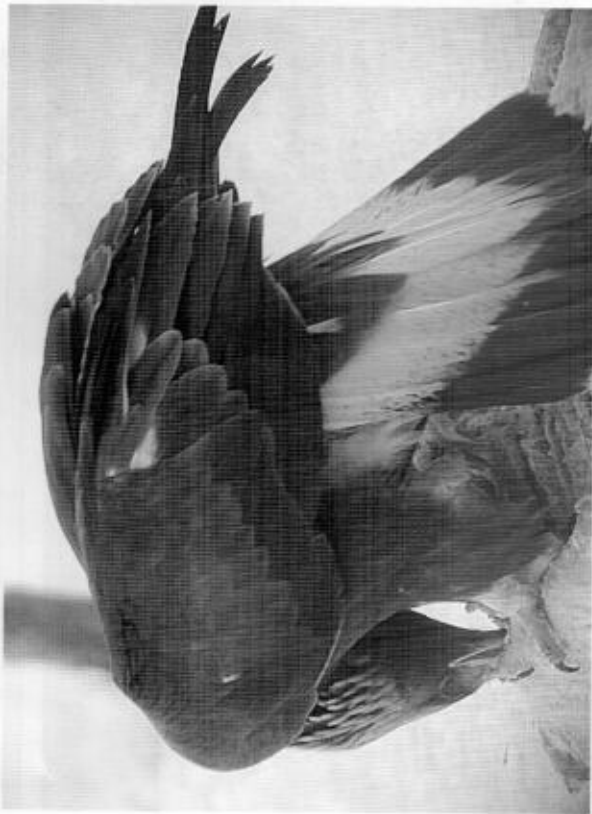

Vinterutfodring av örnar i Västmanland

Text : Göran Nilsson

Utfodringen av örnar vintertid har pågått i landskapet sedan 70-talet. Fr.o.m. början av 80-talet har utfodringen i Västmanland skett inom ramen för föreningen ÖRN-72:s verksamhet. Nya regler kring hanteringen av kadaver, vilka innebar att endast besiktigt kött fick läggas ut efter särskild prövning av länsveterinären, ledde 1997 till att antalet utfodringsplatser inom ÖRN-72 och i landet i övrigt minskade kraftigt. Det gick alltså då inte längre att hämta döda grisar direkt vid svingårdarna som många gjort tidigare. Utfodringsverksamheten fick organiseras på nytt sätt och antalet utfodringsplatser i landet har ökat något sedan bottensäsongen 1997/98. Trots de nya reglerna kring kadaverhanteringen, störningar vid utfodringsplatser m.m. har vinterutfodringen av örnar kunnat upprätthållas i landskapet. Sedan säsongen 1999/00 har Köping och Fagersta gått samman i arbetet och bedrivit utfodringen på en plats i landskapet. Vi redovisar nedan verksamheten sedan dess. Resultaten för säsongen 2001/02 är, när vi skriver detta, inte klara. Vi tar dock med lite uppgifter från avlästa ringar under den senaste säsongen för att ge en lite bättre bild av varifrån örarna kommer som besöker vår utfodringsplats.

Kungsörn, juvenil.

18

Utlagd mängd foder

Besiktigat foder hämtas vid Swedish Meat i Uppsala. Olle Sköld och Lillebror Hammarström har svarat för fodertransporterna till mellanlagret vid utfodringsplatsen. 1999/00 lades 3 040 kg ut och 2000/01 3 000 kg. Fågelvännerna i Fagersta och Köping gör stora insatser i både tö och snöstorm när de ser till att fodret hämtas i Uppsala och kommer ut på utfodringsplatsen så att det inte blir perioder utan mat.

Utfodringsperiod och antal utfodrings- tillfällen

Säsongen 1999/00 gjordes första utlägg den 7 november och sista utlägg den 19 mars vid sammanlagt 41 tillfällen. Säsongen 2000/01 gjordes första utlägg den 5 november och sista utlägg den 1 april vid sammanlagt 37 tillfällen.

Observationsmöjligheter

Utfodringsplatsen kan dels observeras på ca 500 meters håll och dels från ett gömsle vid själva åteln. Vid observationer från gömslet gäller att vi måste gå in i gömslet i god tid innan det ljusnar och sitta kvar till mörkret lagt sig. Mitt i vintern innebär detta 8 - 10 timmar i gömslet. På senare delen av säsongen blir passet upp till 13 timmar. Det gäller att ha gott om fika med sig, varmare och annat för att klara det nödvändigaste (man kan ju inte gå ut om nöden blir stor). För att kunna särskilja olika individer så gäller det att titta på dräktkaraktärer och titta efter ringmärks örnar. Havsörnar har färgringmärks inom "Projekt Havsörn" sedan 1976. Sedan 1994 färgringmärks också kungsörnar genom ett samarbete mellan ÖRN-72 och ringmärkare i Sverige, Finland, Norge och Estland. Ringar går i regel endast att avläsa från gömslet. Att hålla isär omärkta örnar är besvärligt, dels p.g.a. att tydliga särskiljande dräktkaraktärer saknas men också p.g.a. att det är olika observatörer. Då antalet tillfällen per säsong i gömslet är mycket begränsat så blir antalet säkert observerade olika örnar alltid ett absolut minimiantal och säkert långt ifrån det verkliga antalet örnar som besöker utfodringsplatsen. Säsongen 1999/00 har vi 3 dagar med observationer från gömslet, 2000/01 2 dagar och 2001/2002 hittills (början av mars) 4 dagar. För att förbättra säkerheten i vår dokumentation har videokamera använts vid något tillfälle och från och med säsongen 2001/2002 också digitalkamera.

Fotom : Göran Nilsson (genom tub)

Kungsörn, 3:e vinter.

19

Havsörn, juvenil.

Havsörn, adult.

Havsörn, juvenil.

Foton : Göran Nilsson (genom tub)

Kungsörn, 3:e vinter.

Kungsörn, 2:a vinter

Antal observerade örnar

Säsongen 1999/00 sågs minst 16 kungsörnar och 5 havsörnar. Säsongen 2000/01 sågs minst 12 kungsörnar och 9 havsörnar. Åldersfördelning enligt tabell 1.

Tabell 1: Åldersfördelning av observerade örnar säsongerna 1999/00 och 2000/01.

Säsong	Antal kungsörnar	Ad	Subad	Juv
1999/00	16	4	9	3
2000/01	12	3	5	4

Säsong	Antal havsörnar	Ad	Subad	Juv
1999/00	5	2	2	1
2000/01	9	4	3	2

Observerade ringmärkta örnar

Örnarna ringmärks som bounce. Ringen på vänster ben anger märkningsår och ringen på höger ben märkningsregion. På ringarna finns också nummer, vilka talar om exakt när och var fågeln är märkt. Det är inte alla gånger så lätt, trots tubkikare, att direkt läsa av siffrorna. Man får vänta tills örnen rört på sig så att hela "koden" blivit synlig, korparna inte skymmer, örnen inte står bakom grisen, snön inte täcker siffrorna eller att kungsörnens fjäderbeklädda tarser inte täcker delar av ringen eller Avlästa ringar enligt tabell 2.

Tabell 2: Avlästa ringar under säsongerna 1999/00, 2000/01 och hittills under 2001/2002 med märkplats och märkningsår.

Säsong	Märkplats	Märkt som bounce
2000/01	Finland Norra Sverige	1997 2000
2001/02	Finland Finland Norra Sverige Norra Sverige	1997 1999 2000 2000

Havsörn

Säsong	Märkplats	Märkt som bounce
1999/00	Svenska insjöar	1991
2000/01	Finnska Lappland Svenska insjöar	1983 1996
2001/02	Svenska insjöar Svenska insjöar Svenska Lappland Åland Finnska Åbolands skärgård	1994 1994 2001 2001 2001

Ekonomi

Arbetet byggs på frivilliga krafter. Genom ekonomiskt bidrag från Fagersta kommun kan dock kostnaderna för föderrtransporterna från Uppsala täckas. Ett stort tack till Fagersta kommun för detta stöd.

Häckningar i landskapet

Sedan några år tillbaks häckar havsörnen åter i landskapet och chansen att få se havsörn för gemene man är nu relativt god året runt. Någon häckning av kungsörn finns ännu inte konstaterad i landskapet, men häckningar upp-

täcks successivt i landskap efter landskap i syd och mellansverige. Bl.a. konstaterades häckning i Uppland nyligen.

Du som vill veta mer

Örnutfodringen i Västmanland ingår i föreningen ÖRN-72:s verksamhet. Du som vill stödja föreningens arbete med bl. a. utfodringen av örnar, ringmärkningsarbetet och utgivningen av tidskriften "Kungsörnen" kan bli stödjande medlem, "örnfadder", genom att sätta in 100 kronor (privatperson) och 200 kronor (förening) på ÖRN-72:s postgiro 83 36 72 - 9. Då erhåller du tidskriften som beskriver verksamheten inom ÖRN-72 och också innehåller intressanta artiklar om örnarnas situation i Norden m m. Du kan också besöka föreningens hemsida:

Göran Nilsson
Ringvägen 23
731 41 Köping

Raimo Laurila
Polhemsvägen 11B
791 32 Falun

Foto: Göran Nilsson (genom tub)

Kungsörn, juvenil.